

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 6.

У Новом Саду, 31. марта 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Пред Епарх. Учит. Збор. — Педагошка гимнастика. — Таласаво стање телесне и душевне снаге. — Настава у читању с писањем. — Учитељски зборови. — 24. § и награда за појање. — Тумачење 16. §. новог држ. закона о платама учитељским. — Две наредбе за учитеље и школску децу. — Школа и настава: Недостатак учитеља у Хрватској и Славонији. — Учитељство: Учитељске мировине. — Практичне обраде: Кромшир. — Преглед књига: Archiv für die gesammte Psychologie. — Белешке.

Пред Епархијски Учитељски Збор.

Још неколико дана само, па ће се наше учитељство из Бачке и Будимске епархије састати на заједничком епархијском збору у Сомбору. Из области шест жупанија а 89 опћина наших, од стародавне наше Сентандрије па до Нов. Сада, дакле од горњег па до доњег вијуга плавога Дунава, око 250 учитеља, учитељица и забавиља састаће се у своје јато. Већ и сама помисао, да ће се тако леп број наших главних просветних пионира и са тако удаљених страна наћи на окупу, испуњава нас радошћу. А кад знамо још, од каквог великога и огромнога значаја је овај збор, онда с правим одушевљењем чекамо дане овога братскога и другарскога састанка. Дај Боже, да нам буде успешан овај рад!

Збор ће се састати, као што је познато: 1. (14.) и 2. (15.) маја у Сомбору. Стари сомборски знанци: људи, улице, куће, дрвеће, шеталишта — све ће то да проговори многим силним ђачким успоменама у душама ове наше велике просветне чете. Оживеће стотине и стотине некадашњих у сновима склопљених светова, које је потоња јава неумитном руком својом порушила и претворила у хрпу разочара. Али и те рушевине млађаних снова, како су ипак миле и чедне!

Па и састанак наставника две наше учит. школе са многим ученицима — који су срећни, да су им наставници

још живи — биће тренуци међусобнога радовања. И ту ће се оживети многе старе успомене а обновити и појачати духовне везе, које ни време не може покидати.

Но и нови живот, који нам је јава спремила, парајући својим длетом боре на лицима а и на срцу, и ма да нам није ни приближно тако мио као онај стари свет, ипак ће све чврсто да нас свеже у једно братско коло, које има заједничке циљеве и тежње, заједничке патње и невоље; везаће нас везом веома лепом и узвишеном, везом дужности у коло, које је упућено и на заједнички рад и на заједничко старање, да се олакша бреме великога позива, које је свима у део пало, али да позив свој ипак с потпуним успехом вршимо.

То олакшавање посла помоћу вештијега рада и то братско саветовање о свем оном што треба да знамо, а да бисмо што часније и што успешније могли вршити велике просветне задатке, који су нам поверени — ето то је један веома важан део онога задатка, што га има збор да изврши.

Други део задатка пак је, да уз боље организован рад у позиву и себе организујемо, а уједно да порадимо и на том, да се положај наш што боље среди и пречисти према свима приликама и одношајима у животу.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Првome делу задатка служиће саветавања о свима унутрашњим питањима школскимa, а другome делу саветовнње о правилнику за српске учит. зборове и о службеној прагматици.

Да бисмо сва ова питања што боље и успешније решили, треба да се и добро спремимо за њих. Зато сваки од чланова оба збора нека се својски спрема за сва питања, која ће се на збору претресати: о установљењу минималне наставне грађе, о бољим наставним методима, о недостацима садашњих уџбеника и о новим уџбеницима, које би и у каквом правцу требало написати. Тако исто нека се свако спрема и за она питања, која стоје у вези са нашом бољом организацијом а и са учитељском службеном прагматиком.

Па и они најмлађи другови, који још и немају искуства у раду, ипак могу веома много помоћи, а да нам збор што успешнији буде. Ево како: Они нека избележе сва она питања, која би могли ставити старијим друговима, а да се упуте у оном што још добро не знају, па ће се и тим начином много искуство и многа вештина моћи приказати.

Што се боље будемо спремили, све ћемо боље извршити важне задатке нашег епархијскога збора. Да пак са добром и јаком спремом треба да дођемо на збор, то захтева не само наша властита корист, да свој позив што лакше а ипак успешно вршимо, и не захтевају то и материјалне и моралне жртве, које ћемо уложити у тај посао, него то захтева и наш углед и част наша. Ниво тока нашега збора биће најбоља сведоџба и о моралној вредности нашој. А кад имамо у виду и то, да у нашем друштву има толико прилика, да се о моралној вредности учитељства кад са слабијим кад с јачим акцентом ставља знак питања, онда треба и понос наш да нам не допусти, а да збор овај даде слабију сведоџбу о нашој стручној подобности.

Но није само у питању стручна подобност, него треба да покажемо и друштвену углађеност, коју је учитељство и на многим досадањим зборовима сјајно засведочило.

Овај други део моралне квалифика-

ције показаћемо особито толерантним са слушавањем мишљења један другога на збору, а онда достојанственим понашањем на збору и ван збора у свакој прилици, као што је то и досада било на нашим зборовима.

Чиста наша савест, чисто срце и железно уверење наше да радимо посао свој са љубављу, са одушевљењем и заносом а да што већма подигнемо и унапредимо оно поље, које је нашој бризи поверено, то је за нас штит, под којим ћемо и сада и увек моћи истрајати у тешку позиву своје, залажући најдрагоценије искре својега живота за добро и напредак српске школе и просвете, те тиме, и за бољу будућност својега народа.

Ведро чела, свеже наде, и још и више: свеже вере у добар рад и успех, спремајмо се на збор и у братско коло.

До виђења!

— Т. —

Напомене о епархијском учитељском збору. Да би се у напред знало већ што више о нашем овом збору, изнећемо неколико напомена о том, како би требало да овај збор тече и како би се, осим спреме за саветовање о питањима, која су стављена на дневни ред, требало и иначе за овај збор спремати.

Дакле, прво ће се имати да одржи претконференција, на којој ће се углавити дневни ред и пријавити они, који би могли бити референти за сваку поједину тачку дневнога реда. У претконференцији требало би и то закључити, да ће сви ови референти сачињавати извршни одбор зборски, који ће спремити предлоге за претконференцију и за збор и изабрати једнога главнога известиоца за сваку тачку, који ће све предлоге и мишљења свију референата изнети у зборској седници и који ће имати право на завршну реч.

У отвореној седници прво би се предузело конституисање уз избор два заменика председника и два перовође; из обе епархије по 1—1 од ових часника. По том би се означно извршни одбор за претконференције но у чим седницама би имао права учествовања сваки члан збора.

Особито је желети, да сви чланови тачно долазе на седнице и до краја остану на њима.

Дневни ред према предметима, који се имају расправљати, имао би се од прилике овако углавити, — осим предавања, која ће предузети г. г. професори учитељски хшкола, те осим изложбе учила и др.: прво, саветовање о настави и свему оном што стоји с њом у вези по овим главним начелима: 1. Установљење минималне грађе и какве би главне измене требало учинити у наставној основи код свију наставних предмета појединце; 2., приказ бољих наставних метода код свију предмета и олакшице у настави; 3., приказ слабијих страна данашњих уџбеника и каквима би их требало заменити и евентуални приказ нових уџбеника и збирки цртања и писмених састава и 4., евентуална подела рада око писања нових уџбеника.

Да би саветовање а и вођење записника ишло као што треба, сваки, предлагач има прелог на писмено поднети и то читко написан. Сви предлози имаће се подносити обзиром на краткоћу времена са што краћом мотивацијом.

Сваки члан треба да донесе собом своје школске књиге, да може у њима вршити скраћивања. Такође нека свако донесе и хартије за белешке па да што више прибележи из круга саветовања, а особито о бољим методичким поступцима.

После овога саветовања о наставним питањима предузело би се саветовање о правилнику за среске учит. зборове и о службеној прагматици и затим предлози.

По том би се завршила седница.

За стан и за улазницу на забаву, коју приређује Срп. учитељичка школа у Сомбору треба се за времена пријавити г. Велимиру Чонићу, школ. управитељу у Сомбору као председнику м. учит. збора.

Педагошка гимнастика.

Г. МИРКОВИЋ.

(Наставак).

После овога, по немачком распореду долазе оне славне вежбе на справама, са којима смо се већ упознали. Једино начело, које има своје рације код ових вежби јесте то, да после вежбе у којој су били ангажовани мишићи ручни, (јер Немац не може замислити гимнастику у којој ради други део тела осим руку), флексори, ваља се трудити да буду ангажовани и екстензори (ручни). Другим речима, кад смо радили на вратилу (реку), ваља прећи на разбој (корлат). Па, како ради Немац на справама? А како ће друкче да ради, до ли немачки. Он је и овде до крајности једностран, сухопаран, створен да до ижице испуни заповест, а без оног француског „esprit“-а, без духа. Он ако ради на вратилу, онда почне са лакшом основном вежбом према вежбачима, па тера даље, дозиђује, надовезује на ту основу све нове и нове комбинације и то у толикој мери, да па крају часа немачке гимнастике буде један велики комплекс мускулатуре, који апсолутно није радио или му је рад био сведен на минимум, и буде извесна група мишића (руке) преморена, малаксала; дакле крајности, а крајности нигде нису добре, а најмање пак код физичког васпитања омладине. Са вежбама на справама обично се увек немачки час свршава. И ова је околност веома важна, јер има много тешких приговора против томе и хигијена и физиологија и педагогија. Незгода је са немачким справама и методом још и та, што ако су чете велике рецимо 15—20 њих у једној, онда док један ради остали стоје и гледају; но деца обично не стоје, него по својој дејој природи траже себи занимања. Модерна педагогија и у гимнастици тежи за тим да сви ученици једнако занимани буду. А то значи да би требало купити и поставити 15—20 вратила и толико исто разбоја у гимнастичку дворану, што је опет немогуће из много разлога. И што се тиче те ствари шведска гимнастика боље стоји.

❖ Купујте српске школске жигице. ❖

Да видимо сада како изгледа један шведски гимнастички сат.

Већ смо више пута нагласили, да је шведска гимнастика рационално хигијенска. Она пре но што би коју вежбу узела као своју, даде је са гледишта анатомског, са гледишта физиолошког и хигијенског тачно испитати и тек је онда прима. Вежбе, чији резултат хигијенски није познат, нема у шведској гимнастици. Најглавнији су јој принципи ови: вежбе по интензивности морају до средине часа растити, а после опадати. Вежбач са гимнастичког сата мора исто онако миран отићи, све виталне функције сведене на нормалу, као што је дошао на час. На гимнастици се не сме никада преморити нити јако уморити. О малаксалости, која често наступа код осталих гимнастика, у шведској гимнастици не може бити ни говора. На једном часу морају према величини и важности сви мишићи организма бити анимирани.

Да виде штовани читаоци како се она на науци оснива, навешћемо шведских чувених 11 тачака, које се имају сваког сата прећи, а то су ове:

1. Вежбе ногама простије и лакше.
2. Савијање шрупа напруг (Spännbøjande) Spannbeuge лакше, те вежбе рукама у истом смислу.
3. Вежбе у вишењу.
4. Вежбе за равношесју.
5. Вежбе за рамена, врат и леђа.
6. Вежбе за шрбух.
7. Корачање и шрчање.
8. Теже вежбе шрупом.
9. Вежбе ногама.
10. Скок.
11. Вежбе ногама, лакше вежбе шрупом, вежбе за дисање.

Ето, по тим тачкама мора наставник гимнастике, или како га у Шведској зову директор гимнастике сваки сат удесити у основним средњим и вишим школама. Сви се 11 тачака за један час, или и по часа, ако је толико одређено на гимнастику, безусловно прећи морају. Разуме се по себи, ако је цео час, да ће се код појединих тачака дуже задржати т. ј. и више вежби узети и исту вежбу више пута радити.

Можда многи читаоци неће у овим горенаведеним тачкама видети ништа ванреднога. Зато ћемо бити слободни, да у главном само прве две тачке по њиховој важности гимнастичкој, а специјално по важности за ученике, који су пре тога седели — прикажемо.

Позната је ствар, да онај орган, који ради бива у већој мери снабдевен крвљу, него онај, који не ради. Код тог органа је измена материје интензивнија, а бржа измена материје код човека увек је спојена са већим снабдевањем крви дотичнога органа. Како је и мозак један орган, то и он радом (учењем, мишљењем) буде више поплављен крвљу него иначе. После теоретских часова у мозгу је више крви, него после шетње или какве разоноде. Славни проф. физиологије А. Мосо пронашао је и тако осетљиву вагу, којом је то на мерилу могао доказати, да је глава онда тежа, када је мозак у запетој пажњи, када нешто мисли.

Да би се дакле парализирало, шведски час почиње вежбе ногама; у главном због тога, да одведе ону сувишну крв из мозга, која се тамо нашла услед интензивнијег рада централног живчаног органа. Отуда се код слабијих ученика после дужег и напорног, те искључиво интелектуалног рада често појављује главобоља, која на крају часа гимнастике или касније често пута престане.

Даље, ноге су они удови, који су позвани, да носе цело тело, на њима је велика маса најјачих мишића и ти мишићи баш онда, када треба да се најинтензивније, али ипак паметно развијају седе присиљено, згрчено у скамијама, чија је конструкција 99% у најмању руку проблематична, ако не штетна. Код ове прве тачке видимо и оно опште педагошко правило са лакшег на теже. Тамо је дакле наглашено, да те прве вежбе из потпуног мира не смеју бити одмах тешке или најтеже. Та тачка има и свога педагошкога, а још више хигијенскога значаја. Јер почети тешке вежбе из потпунога мира, или обратно после тешке атлетике прећи непосредно у потпун мир није добро, није здраво, особито по крвне судове, а нарочито по њихов центар, срце.

Наш народ то хигијенско правило доста примењује, али само код коња, без да му зна дубље важности.

За овим би имали још у кратко, да прикажемо и другу тачку.

У другој тачци је предвиђено: савијање трупа натраг.

Ко год је био ђак, може се сетити, колико је то тешко у скамијама по неколико сати седети. Усправно седење ни у најбољим скамијама дуго није могуће. А шта да кажемо за оне скамије, које не одговарају ни у ком погледу хигијенским захтевима, које т. р. саме присиљавају ученике, да им се мишићи трупа што пре уморе и да се тако што пре и што горе кичма искриви. У обичним приликама кичма се искривљује напред код ђака, јер се мора нагнути књизи, пропису, цртанци, таблици и др. То тако бива код нас из дана у дан, а нико да их опомене, да се исправе, и како ваља да седе. Онако је и редак стасит дечко, момак код нас, о ђацима да и не говорим. У оно доба, кад иде у школу његова је кичма најнеправилнија. Те само срећом и случајем, ако је јачих мишића на кичми, или ако је уопште дете уредније, те већ по природи има смисла за лепо и правилно држање тела — тако ће избећи, да од њега не буде „Krüppel“ и то само после школе, кад остави школу. Ствар је по наше прилике у толико жалоснија, што јачање, односно кривљење кичме спада баш у време школовања а ми знамо да о телесном васпитању код нас нико ни не сневаче, а најјаче је у 9., 10. и 11. години живота. Да ли ко води бригу о томе код нас?

И шведске школе поред све своје савршености ипак признају, да се кичма криви напред дугим седењем ма и у најбољим скамијама, зато су и метли одмах другу тачку у свој дневни гимнастички програм: савијање трупа натраг, да би тиме дали трупу накнаде. Савијање трупа натраг има ту задаћу као главну, да силним седењем неправилно искривљену кичму доведе по могућности у границе нормалности. Леђни мишићи, ако стоје непрестано истегнути, као што је случај код ђака, олабаве, остану за на-

век истегнути, постану т. ј. атрофични, изгубе моћ грчења и труп (кичма) остане за навек грбав неправилно савијен напред или у страну, а така грбава кичма има негативних здравствених последица. Да се докаже истинитост и могућност тога нека послужи овај конгруентан пример. Није реткост видети ратара или фабричког радника са дебелим необично јаким прстима, које он не може ни поред свог усиљавања потпуно да испружи. Од куда то? Отуда што је силним радом т. ј. непрекидним држањем алата своје мишиће на прстима само флексоуре употребљавао. Они се ванредно развили. Екстензори на прстима били су увек опружени, никада се нису грчили, док напокон нису изгубили за навек моћ грчења. Зато у Шведској има најтаситијих људи. Немци их зову: Швеђани јаких леђа.

То је била у главном анализа друге тачке.

Како нама овде није намера, да све наведене тачке аналишемо, него само да утврдимо рационалност и исправност шведске гимнастике уопште и напосе као педагошке, која једина има места међу школском омладином, то ћемо прећи даље.

(Већ и из ове две анализоване вежбе, као и из приказаних 11 тачака, којих код немачке гимнастике апсолутно нема; па онда при рационалном одабирању и извођењу вежби сваки од штов. читалаца моћи ће и сам да рекне, која гимнастика има места у школи).

(Свршиће се.)

**ТАЈАСАВО СТАЊЕ ТЕЛЕСНЕ
И ДУШЕВНЕ СНАГЕ
ТОКОМ ДАНА И ГОДИНЕ С ОБЗИРОМ НА НАСТАВУ
И ВАСПИТАЊЕ ЂАКА.**

Dr. W. A. LAY.

„Ко рано рани две среће граби“, вели позната пословица. Из јутра нам се чини да смо свежији, вреднији и спавањем ваљано поткрепљени, у јутарње доба чине нам се телесне и душевне силе на врхунцу своме. У вече пак осећамо да смо слаби, уморни, исрцпљени. Најраширеније

мишљење по прилици јесте да се енергија од јутра до вечера у једнакој мери умањује.

Али ми знамо да мишљење често вара. Сунце не обилази око земље, а у ствари се не миче од истока спрам запада на своду небеском. Вода која нам изгледа топла, биће хладна, ако смо пре тога руку замочили у топлију воду, а назваћемо је топлом, ако руку пре замочимо у хладну воду. Из овога произилази, да субјективно опажање треба да буде објективно потврђено. То вреди о свим опажањима, „искуствима“ до којих допиру васпитачи и учитељи, ако се хоће да добију поуздане педагошке мере и згодни наставни поступци. С тога мање више случајна опажања у школи, и то колико властита толико туђа, током времена бијаху попуњавана, проширивана и удубљивана експерименталним посматрањем, системним огледима са читавим разредима и са појединим ученицима. Уједно и хигијеничари у интересу здравља у школи, почеше у разну доба мерити уморност ученика, т. ј. висину и промену телесне и душевне снаге. До једно 70 аутора, лекара и учитеља, извршило је најразличитијим начином мерење уморности ученика. Но ова је ствар много замршена, него што се у почетку држало, и ово сазнање јесте последица огромног напора свију оних многих истраживања, а то је можда најбитнији резултат. Многбројна истраживања и методе — уз најбољу вољу испитивача — показаше се недовољним и непоузданим. А жалобоже на темељу овога непоузданог истраживања, раширило се у многим наставничким круговима мишљење, да је настава по подне мање више без вредности, шта више и штетна ђачком здрављу. Из тога су се повукле различите конзервенције а без изнимке на темељу мерења уморности ђака одрешито је изискивано, да се настава пре подне продужи а „штетно“ поучавање иза подне докине. Знамо одвише добро, да су то разлози у прилог томе, да цело по подне буде слободно; али резултати мерења уморности, стање телесне и душевне снаге иза подне неоправдавају ни-

чији захтев, да би сва настава спала на до подне.

При мерењу уморности истраживачи би правилно мимоишли, да снага, психофизичка енергија читавих разреда и појединих ученика течајем дана чини *таласаво кретање* и у једнакој се мери не умањује. Многи су истраживачи били мњења, да снага и деловање у два сата иза подне пада, тако да наставом после подне настаје преоптерећеност и општењавање ученика. Истраживачи проблема уморности нису знали и њихове истражне методе нису допустиле познати, да снага и њена супротност, клонулост током дневног доба у малим и великим таласима много се пута пењу и падају. Из тога видимо, ако не меримо снагу и клонулост без престанка, без знатнијега прекидања од јутра до вечера — ми смо обављали мерење од шест сати јутром до девет сати у вече свакога сата — него само од осам до дванаест или до једног, или од седам до једанаест или дванаест до подне, по подне пак у опште ништа или прилично мало, и то правилно само од два сата до четири, не можемо стећи поуздане слике о току снаге и клонулости, јер смо упознали само случајни део дневне кривуље. Такођер при поузданим истражним методама биле би последице њихове непоуздане, јер се није обазирало на таласово гibaње телесне и душевне снаге. Према којим чињеницама је могуће закључивати на таласаво гibaње снаге током дана и године? Овакове чињенице су неопходно нужне по стварање хипотезе, научног мњења и распореда, према којем треба правити експерименте и истраживања; неразрешено, без плана експериментисање буде обично безуспешно, а с различитих узрока мора се одбацити.

Из посматрања биља и животиња јасно је, да животне појаве корачају често с временом, с добом дана једне године и периодично се мењају. Зашто дакле не би била подвргнута снага (сила) правилноме мењању? Зашто не би било могуће таласање, произведено телесним развитком, па таласање, изазвано променом годишњих доба? Било, дисање, телесна

топлота мењају се током дана. Није зар могуће шта слично доказати о телесној и душевној снази ученика? Нагађање је доиста дозвољено и допуштено.

Упирем још на даљњи факат, који није без важности за нашу истражну методу: сваки ученик изражава при своме занимању њему својствени темпо, који избија нарочито при *говору, писању, певању, ходању, забави, мишљењу* итд.

Но жалибоже ова теорија и наставна пракса није посветила како треба пажњу овоме гледишту и ова је околност доиста од оних узрока, с којих бивају ученици тако често просуђивани и зарад чега бива поступак с њима неуместан.

Допустили смо, да се темпо ученика током дана мења и да у промени темпа при куцању спрам такта је видљива промена психофизичке енергије.

Ово се нагађање показало потпуно исправно: покушајима нашим, што их је Лобзин у Килу покушао, и једногласним резултатом покушаја што су их предузели Др. Шојтен у Антверпену и проф. Леман и учитељ Педерсен у Кјобенхавну резултатима добивеним сасвим другим методама.

При куцању спрам такта, што смо га као истраживачи у два разреда применили, наши су испитаници куцали руком након свакога сата у тросложној стопи, најбоље у дактилу (моји су испитаници били питомци учитељског семинара, младићи у добу 17—18 година) на меканој подлози која не бучи у темпу, што им се чинило најпримереније, најудобније и најугодније. Сваком ће љаку надоћи примерени темпо лако сам по себи. Нека буде дозвољено навести овде најважније резултате, до којих смо дошли и који су по наставу и васпитање од великог значаја.

На темељу покушаја чињених са појединим љацима можемо тврдити:

1.) Сваки ученик има одређену психофизичку енергију и одређени психофизички темпо који су подвргнути променама у сатовима, данима, седмицама, месецима и дакако годинама. Индивидуални темпо има важну задаћу код свију наставних предмета; али та је за-

даћа остала до сада несхваћена и не оцењена како би по праву вредило.

2.) Енергија свакога појединога љака креће се током дана карактеристичним начином таласаво горе и доле.

3.) Таласаво гibaње енергије у свију љака изражено је са двама највишим тачкама, које се достижу у току од пре и по подне, између њих јавља се приметна удољица.

4.) Дневни максимум енергије достиже у многих љака пре подне, у других по подне, у ретких тек у вече.

5.) Свакоме је разреду обележје одређен темпо и одређена психофизичка енергија. Овај темпо и енергија су подвргнути дневним, седмичним, месечним и сигурно годишњим променама, које су карактеристичне по сваки разред.

6.) Промена енергије у разредима јавља се током дана у таласавом гibaњу са два разветна максимума, између којих се налази минимум.

7.) Максимум енергије разреда може да наступи пре подне или по подне.

8.) Енергија разреда у доба од 7 сати до 12 у свију седам месеци приближно је од исте вредности са енергијом разреда од 2 до 7 или је још надмашује.

9.) Енергија разреда у свију 7 месеци за време наставе по подне од 2 до 4 сата сасвим је иста или још већа, него ли енергија за 2 наставна часа, која припадају таласавој у дољици у току од 7 до 12 или од 8 до 1 часа пре подне.

10.) Енергија разреда од марта до јула пада, иза овога пак почиње да расте, у октобру пак поново пада, на што ће опет да расте.

11.) Различити наставни предмети, одмор између појединих часова, недеље, светковине и празници, не могу да измене таласаво гibaње психичке енергије, већ могу само мање више да ускорје или да спрече њено пењање или падање.

Главне последице нашега истраживања психофизичке енергије — одређење таласавога доба по дневнога у свим данима у години за дневне промене и таласасте удољице јулијскога и октобарскога за годишње промене — истраживањем што га је чинио Лобзин у

Килу, Христофен у Чикагу, Лежан и Педерсен у Кјобенхавну и други. Лобзин чињаше покушаје ударањем у такту, остали аутори пак мерили су снагу мишића, пажњу, памћење, осетљивост тактућа итд.

На крају наводим још некоје захтеве из резултата нашег истраживања који произлазе и протежу се у пракси школској и васпитној. Родитељима и учитељима неће бити тешко да их у пракси испитају. Очекујем такођер, да ће изискивати да ова важна ствар у интересу омладине буде надаље научењачки пропраћена.

Делатност деце и ученика не бива кроз сву годину и дан једнака. И на то треба добро да се осврће при просуђивању о резултату испита из којег год предмета, при разређивању ученика према њиховој способности, при састављању распореда часова, при распореду времена за рад и одмор у породицама, у школама и у заводима, при одређивању испитнога времена и доба ферија итд.

Настава по подне неће се моћи тако једноставно да одбаци и означи као „безвредносна“ и „штетна“, као што чине многи лекари и педагози. Два наставна часа по подне исто вреде или још више него два најгора часа неподељене наставе. Први наставни часови изјутра нису нипошто најбољи часови.

Највећу пажњу изискује велика и дубока удољница преко подне.

Згодније је да летње ферије буду подељене за месец јули и октобар, а нипошто — као што се то догађа у многим земљама — за август и септембар.

За ђаке на вишим заводима штетно је ако полажу матуралне и друге испите у јулу, у доба најјачега пада енергије, а не у марту или априлу, када је она у напону.

Настава у читању с писањем.

(ЊЕНА ВАЖНОСТ И РАЗНА МИШЉЕЊА О ЊОЈ).

(Наставак.)

Кад смо тако у главним потезима прешли преко ових важних питања, а кад знамо да је

фонетика положена на таким основима психолошко-физиолошким, онда ће нам јасно бити, да су приговори који се износе на фонетички метод могли само тако понићи, што се није тачно и правилно поступало у фонетичком методу. Вратимо ли се правилном поступку при употреби фонетичког метода отпаиће и сви приговори, а са њима и она лутања за тражењем неких нових метода, који нас често одводе не на правилан и природан методски пут, него — могло би се рећи — на методску сецесију. „Добро познавање фонетике“ — вели Холкам — „донеће учитељу много користи. Она је преко потребна за правилно сређивање градива у читању с погледом на тешкоће код појединих гласова. Она ће и код самог читања добро послужити. Децу треба поучити како се стварају гласови, а уз то да знају упоређивати поједине гласове. Вежбања у изговарању појединих гласова, особито су потребна за ону децу, која по неке гласове не могу никако или не сасвим чисто да изговоре. Но та фонетичка вежбања су само средство да се дође до циља, а никако не смеју овладати главну наставу писања и читања. Дангуба би била, да се у деци утврђују фонетичка знања и да се од њих тражи да то тачно памте и казују. Доста је, ако учитељ зна то и према том знању поступа у настави“.

Др. Рехорн* са основом истиче, да писмена при учењу писања и читања не треба да се узимају само по тешкоћи писања, него да се узимају и по тешкоћи гласа за слух. Р. Jausch, вели: „Нарочито настава у првом читању тражи не само практичара, него у исто доба и научно образованог теоретичара, који ће своје знање применити у пракси“. (Päd. Warte, 1910., св. 14., стр. 760.)

О методама.

По начелу поступности које свугде у настави треба да је чврст основ, требало би у настави код првог читања одабирати са физиолошког гледишта најлакше гласове и у том правцу ићи кроз целу буквицу. Но ми никако не смемо превидети ни ону другу јаку страну код наставе у првом писању и читању, која се тиче самог писања. С тога би се морала оба та правца узети на око и према њима створити једна подесна средина, која ће обухватити главније колико је више могуће и из једне групе и из друге.

Ко се одушеви само за један метод, те само тај истиче као нешто што једино спасава, тај ће тешко моћи стећи самосталан поглед о целој ствари. Историја метода првог читања казује, да се свима методама и њиховим системама налазило и добрих и лоших страна. У овоме није изузетак ни најсавремене-

* Begleitwort zu Baugerts Fibel. Frankf. a. M. Diesterweg.

нији данашњи метод, т. зв. метод нормалних речи, који је *Вџме* дотерао према *Жакојћо-Фогловом* методу.

Кад дакле тако стоје ствари, долазимо до закључка, да су сви методи несавршени. А што је који од њих једностранји, тим је већма несавршен и мање подесан за помоћно средство у настави. Да би се те све незгоде колико толико довеле у склад, држим: да је подесно узети за основ методски у првом читању *метод нормалних речи*. Као увод овоје методу узети у помоћ метод *нормалних гласова*.

Метод нормалних речи има вредност са своје психолошко-логичне стране, метод нормалних гласова има своју вредност са физиолошко-артикулационе стране, а оба заједно негују чисту и правилну фонетику и имају своју вредност са очигледно-чувствене (осећајне) стране. Све су ово јаке подлоге за те мељан рационалан поступак.

Коме је до сада поближе познат метод фономимичан, изгледаће му на први поглед, да је тај метод исто што и метод нормалних гласова, али ће се у томе јако преварити.

Фономичном методу је тежиште у покретима, у нечем сасвим оделитом од гласа, методу нормалних гласова тежиште је у познавању где се који глас артикулише — ствара. А ово је природан пут у познавању гласова за нормално развијену децу. Ово је психолошки пут за лако меморирање сваког гласа и за лако спајање гласова у слоге, и то не само за просте слоге где је један самоглас и један суглас, него и за оне слоге где је један самоглас и два сугласа, разуме се да се и при овоје тежем раду одабирају уз самогласе они сугласи који се боље и лакше артикулишу и који су звучнији. Ово важи особито за увод у тај посао, а кад се положи добар темељ овом послу у уводу, деца сама после лако савлађују теже спајање без посебног упућивања у синтезовање. Управо овде учитељ и не показује напред како се синтезује, него маркира устима и код лакших и обичних гласова тражи да деца то сама споје (ос, со, ес, се, ас, са) а код тежих ако види да деца не иде лако, маркира само устима без пуштања гласа и то чини чешће и дуже издржава или им још помогне напоменом где се држи (артикулише) дотични суглас. Но ако утврди у деци опажање односно осећај, где артикулишу на пр. т, п, м, н, ч, љ, њ, онда ће та спајања ићи лако. За **ма** учитељ овако маркира: Пазите! Уста ћу затворити. Затвори уста и држи их као да ће сад проговорити, подржи тако уста неки тренутак и наједанпут зине заобљено (као што изгледају уста кад се **а** изрекне). Деца наједанпут изговоре **ма**. Тако исто се ради и са **мо, ме**, и обратно **ом, ам, ем**. Код **т** подсети их да држе језик на горњим зубима, код **п** да само уснама кажу.

Теже се артикулише **љ** и **њ**. Ове гласове обрађује учитељ касније кад су деца упознала **л**, **н**. Глас **л** теже се артикулише, али кад је већ научен онда се помоћу њега лакше артикулише **љ**, јер се деца вежбају при упознавању гласа **љ**, да артикулишу као **л**, али да језик не упиру у неспе, него га одржавају у редовном његовом положају у устима, и тако рећи гњече га и тако ће лакше изартикулисати **љ**. Тако исто, кад су упознала лаку артикулацију гласа **н** (отворена уста, глас кроз нос) рећи ће им се при упознавању артикулације за **њ**, да артикулишу **н**, али да глас гњече, тако ће изаћи мека артикулација гласа **њ**. Ово је само узгред напоменуто, али у ствари ова артикулација неће бити ни потребна да се познаје детаљније, јер оваки гласови што се теже артикулишу, лакше ће се упознати помоћу метода нормалних речи, који се касније узима у помоћ, и за који се оставе сви они гласови који се теже артикулишу, па се постепено по својој тешкоћи обрађују, раније или касније.

Метод мимичан, међутим, није стваран за нормално развијену децу. Он је поницао у невољи да евентуално заспали чулни свет у детета — дакле у ненормалног детета — јачим зачинима покрене на рад. С тога је често и последица, да код потпуно нормалне деце, овај мимички метод штетно утиче на живчани систем. Већ овај један факт сувише је јак, а да би му требало узимати у помоћ још и она остала неповољна критичка мишљења, кроз чије је чистиште тај метод прошао у доста дугом историском добу разних метода.

Покрети при томе методу не могу се у неки систем довести, средити, јер су они израз душевног расположења. У сваког је душевни расположејај — и у једним истим случајевима — друкчији, индивидуалан, посебан. Ако се пође за тим да се тој индивидуалности даде систем, онда се долази до тога, да се психичка особина сваког појединца дрсира у неке извесне границе. То не може бити оправдано ни с природне стране, ни са научне. Исто толика је неправилност и у томе, што у случају таког систематисања тих покрета, не ради сама дечја психа по уређености својој, него детету учитељ показује и пример даје на пр. како треба да се чуди. Ово је сасвим неправилан правац. Па да нема других важних недостатака, у погледу *фонетичком*, ово би доста било, да фономимички одрече сваку научну вредност а затим и практичну код деце потпуно нормалне. Велика је — дакле — погрешка што се фономимика као помоћно средство у настави код абнормалне деце, примењује у настави код сасвим нормалне деце. Чулни свет у једних и других у великој је мери различан с тога се не може једно исто средство помоћу чула употребити код једних и других. У осталом, већ сама та

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чињеница, да је фонетика саставни део науке о физиологији гласа, обара све друге предпоставке и даје прво место у методу првог читања и писања — фонетици, али правој, чистој фонетици, без икакве друге смесе.

Сви напред побележени методски поступци били би помоћно средство, којим ће се научити писање-читање мешовитим правцем. У Немаца је до душе, доста развијен чист правац писања-читања, но и ако присталице овог правца пророкују да ће овај правац све шире поље обухватити и да ће сасвим испунити мешовити правац, ми видимо да је велики део, ако не половина њихових методичара, још увек за мешовит правац у првој настави писања-читања. Па кад је то код њих могуће, где је између азбуке писане и штампане много виднија разлика, како да се ми не држимо тог мешовитог правца кад видимо да је код наше азбуке незнатна разлика између писаних и штампаних писмена, а уз то нам дуго искуство сведочи, да упоредно учење писаних и штампаних писмена не ствара деци никакве тешкоће.

О гласовима и писменима.

Према напред означеном о употреби метода, морала би се обележити нека узрочна поступност којим редом да се пође у учењу гласова, односно писмена.

Као што се спрема положај тела и руке за писање, тако треба да се спремају и уста, језик и грло за изговарање, али не механичким изговарањем гласова, речи и реченица и подражавањем учитељевог изговору, него упућивањем деце на самостално познавање рада тих органа.

Данас се још увек води рачун и о графичној поступности и ако је превладало начело да се као важнија страна истиче фонетичка поступност. То двоје спојити уједно, те дати сваком своје место, тешка је ствар. Све да имамо за српски језик израђен до ситница и углављен ред гласова са физиолошке стране, тај би ред могао имати у свему значаја са својег научног гледишта. У настави првог писања и читања он би свакојачко морао бити нешто изменут. Код нас је са научног гледишта радио на том послу Ст. Новаковић „О физиологији гласа“ у Гласнику Срп. ученог друштва 1873., књ. XXXVII., а о том питању има и у Gramatici Dr. T. Maretića и у књизи Marcela Kušara „Povijest razvitka našega jezika hrvatskoga ili srpskoga“. Dubrovnik 1884. Но у тим делима раеправљено је о томе питању без обзира на природу тога градива у овом правцу, који је потребан у настави првог читања.

(Наставиће се.)

Учитељски зборови.

Први услов за успешан рад како појединца, тако и самих удружења јесте испитивање и познавање свих оних путева, који јасно истакнутом циљу сигурно воде. С тога је потребно много и често саветовати се о средствима и начинима, који обележеном циљу служе и тачно прозрети суштину њихову, те кидајући са сваким конзерватизмом, све безуспешно елиминирати, а нужне реформе живо уносити. У томе лежи важност покрету питања о успеху рада учитељских зборова, те га бележим као радосну појаву, јер озбиљна измена мисли и узајамно изнашање стечених опажања и искустава јесте једина здрава и сигурна подлога за отклањање сваког застоја у раду. Уз то потребно је, поред добре организације, још и целокупан рад ваљано и смишљено одабрати и расподелити, те ћемо сигурно погодити путем к жељеном циљу. Из свега овога излази, да за успешнији рад учитељских зборова треба обратити пажњу поглавито на ова питања: ко да ради у будуће на скупштинама, како да ради и шта да се обрађује?

На скупштинама наших средњих учитељских зборова до сада су поједини чланови радили, а приказаване су већином практичне обраде појединих лекција из овог или оног наставног предмета и то, или писмено или са децом усмено. Какве су биле те радње нећу их сада критиковати, али на начин обраде ваља ми напоменути, да је неприродно — дакле и погрешно — писмено обрадити и приказивати коју практичну лекцију. Ток наставе зависи од дечијих одговора, а када ми у писменој радњи сами стављамо детету у уста одговор — одговарамо место њега — и на основу тога полазимо даље, вештачимо у настави без икаквог реалног метода. Прикаже ли се рад практично са доведеном децом, тада су та деца или већ напред спремљена, што утиче на ток обраде градива — дакле и на саму методу због које у конкретном случају и приказујемо — или су неспремна деца доведена и тада се због краткоће времена као и због многих нових спољашњих утисака, који силно делују на душу детињу, не постигне се никакав успех са њима, дакле промаши се циљ наставе. У овоме тражимо узрока оном слабом интересовању већине чланова збора према практичним радњама.

Устројство среских учитељских зборова оснива се на школском закону који исто тако одређује и месне учитељске зборове, те је савим природно да месни учитељски зборови буду подручни органи среских зборова, а као такви дужни су да сваку радњу за скупштину среског збора приутоме, како би сигурно од користи биле. Из овога следи, да би радње за среске скупштине требало у будуће додељивати не појединим учитељима, већ појединим месним учитељским зборовима.

У којој општини нема месног учитељског збора, него само једна или две учитељске снаге, да се за овај предмет прикључе учит. збору најближе општине, а измена мисли може се и без материјалних жртава и писмено извршити. Месни учит. збор додељену му радњу у првој седници својој издаје на израду једном од чланова, који се за то пријави или који на реду буде. Исти израђује примљену радњу до одређеног му рока и подноси је збору на критику, који је евентуално и исправити може. Оваку прокритиковану радњу подноси месни збор председништву среског учит. збора као своју, назначивши или писца или ма којег од осталих чланова за референта радње.

Овим би се четвороструки успех постигао. Дошли би без сумње до много бољих и сигурнијих радова; цео месни учитељски збор — дакле 4—12 и више чланова — били би потпуно спремни и до ситница посвећени у обрађеној теми, те би и интересовање за рад и критика била много живља, свестранија; посетили би идеалну чисто објективну критику, јер је радња целог месног учит. збора, а не појединца, а референт радње не мора бити и писац њезин; и напослетку тиме би се прокрчио пут да се лакше удовољи наредбама надлежних власти о држању методичких конференција.

Још важније питање је: шта да се ради на скупштинама среских учит. зборова? Из напред изложенога видели смо да скоро сваком практичном радњом — било писмене или усмено са децом приказана — промашимо циљ, а уз то немајући при руци ни најпотребнија учила за наставу, остављамо празнину у раду. Стога би на овим зборским седницама важно и корисно било расправљати разна педагошка питања из спољашњег и унутрашњег живота школског; о положају и односу учитеља према

гов као члана тих удружења; о дотацији учитељској; о разним наставним предметима са чисто дидактичке стране, износећи услове добре и практичне наставе. Код нас на пр. још није јасно обележен делокруг месног школског управитеља, а без сумње сви смо уверени да је то доста важно питање и извор многих несугласица између учитеља и шк. управитеља.

Предлажем да се у будуће седнице среског учитељског збора само једанпут годишње одржавају на пр. у јесен, а место пролетњих седница да се умоли Шк. Савет, да о великом школском одмору уз вежбаонице српских учитељских и учитељичких школа отвори течајеве за даље образовање учитеља-ца, где би се нарочито практична обрада појединих предмета, а уз подесна учила, приказивала и учитељи вежбали. Као што се учитељ при практичној обради које лекције мора спустити на ступањ развитка дечијег мишљења и према томе одмеравати сваки даљи чин свој; исто тако морамо при практичној обради и саму децу тражити у њиховом свакодневном кругу, у школи, где су сви на окупу не одвајајући прве од најбољих и са њима вештачити се. За све то пак једино нам вежбаонице могу послужити. Тим начином би се угадиле и оне несугласице у методици између учитеља старе и нове школе, постигла би се једнообразност у настави, што је од велике важности нарочито за оне школе где учитељ не прати разред. За све ово лепим примером нам служе државни течајеви за даље образовање учитеља, јер наставници учитељских школа и вежбаоница дужни су у првом реду, да поред велике стручне књијнице и многих педагошких листова, који им на расположењу стоје, прате развитак и напредак свих педагошких дисциплина и у свему томе и учитељство да образују.

Изneo сам ове предлоге са намером да, учествујући у дебати већ покренутог питања о успешности рада учитељских зборова, дам повода и осталим друговима да и они овим начином (не путем политичких гласила) у изложеним погледима изнесу своја мишљења и искуства, те да се од свега одабере само оно што је добро, корисно и остварљиво, јер морамо признати да би рад учитељских зборова могао бити боље организован, те би и резултат свога рада видније показао.

Арк. Милетић,
учитељ.

24. § и награда за појање.

На основу наведеног §-а, ако вероисповедни учитељ на основу XXXVIII. зак. чл. из 1868. г. трећа алинеја 141. §-а врши и канторске дужности, те ако му је учитељска плата мања од 1000 круна, издржавалац школе има права са канторском платом да допуни досадањи минимум, које ће се као чисто учитељска рачунати а вишак преко 1000 круна остаје учитељу као награда за појање, која му се не може рачунати у нови минимум нити у повишицу.

Ми српски учитељи понијвише немамо никакве награде за појање — и ако смо појци, ако нас и 100 на броју има! — већ нам се досадања сва плата рачунала као учитељска па ма и већа била од досадањег минимума; али према наређењу 24. §-а ако смо појци (kantori) држим, да се неће моћи ни нама вишак преко 1000 круна рачунати у нови учитељски минимум или евентуално повишицу, већ ће нам остати као награда за појање, а издржавалац школе сходно пропису наведеног §-а, дужан ће бити мањак до новог минимума или нове повишице наплатити.

У 2. броју „Шк. Гл.“ од ове године г. Мл. Ђ. навађа, како један учитељ ужива у име плате од црквене општине 1785 К ако је исти уједно и појац а нема награде, 785 круна ће му остати као канторска награда а школарина од 75 К, досадањи минимум од 1000 К и доплатци од 500 К, свега 1575 К остаје му као чисто учитељска плата. Ако му према годинама службовања буде припадало 2000 круна, треба да у име допуне плате добије исти учитељ још 425 К. Ако се том мером буде католичким учитељима мерило, нећемо валда ни ми изузетак бити?!

24. § нове дотационе уредбе, држим да ће највише посла имати с оним српским вероисповедним учитељима, који имају већу од данашњег минимума, јер ће наше општине и власти на своју руку тумачити наређење истог §-а. Пошто се приближује одржање наших учитељских зборова, треба да се поведе реч на сваком збору и о том §-у, те да се упозоре наше власти да смо будни и ми учитељи; да нам својим наредбама приликом уређења плате по новом закону не дају повода на трзавице у општинама а евентуално и на призиве државној власти.

Најбоље би било, да наша највиша власт наредбеним путем регулише то појачко питање, јер ако то не учини наступиће преднаведено, а то није право да једни добију 700—800 К а други можда 30—40 К, евентуално и 3—4 К као награду за појање, јер им више не претиче од данашњег минимума, а они који имају само минимум да не добију ништа, већ да и надаље чекају награду за појање на небеси после смрти на шест недеља!

Ја држим, да ће 24. § приморати нашу власт, да уреди питање појачке награде, јер рецимо на пример, да има у једној општини 4—5 учитеља којима је основна плата 1400 до 1500 К у таким општинама или ће учитеље ослободити од појања или ће сваком учитељу вишак преко 1000 К морати давати као награду за појање а то би изнашало годишње 1600—2000 К. Ако тај случај буде наступио, тврдо сам уверен, да ће отићи воља нашим властима а и општинама, да и онда присиљавају учитеље на појачку дужност ако их и 100 има на броју у једној општини, да сви буду kantori, јер би то скупо појање било!

Крилатић.

ТУМАЧЕЊЕ 16. §. НОВОГ ДРЖ. ЗАКОНА. о беривима општ. и вероисп. учитеља.

16. §. „Онај учитељ, који сада ужива у име плате и квинквенала више но колико би му на основу овог закона припадало, добијаће разлику и надаље као лични доплатак.

Код оваког учитеља не може се снизити ни држ. припомоћ, а ни стечена плата“.

На пр.: Један учитељ има, кад овај закон ступи у живот, 2600 круна основне плате и 500 круна квинквенала, но пошто има само 20 година службе, то ће он по овом закону бити уврштен у 3. степен II. плаћеног разреда са платом од 2000 круна, али остали 1100 круна вишка уживаће и надаље као лични доплатак и у том случају ако је квинквенале добијао као државну припомоћ. Дакле већ једном од државе осигурана припомоћ или од издржавоца школе, већ једном осигурана плата, не може се одузети од учитеља.

Или на пр. неко има 11 урачуњљивих год. службовања, основна му је плата 1400 К, а квинквенали 400 К. Биће уврштен у 2. степен III. плаћеног разреда са платом од 1600 К. Разлику од 200 К и надаље ће уживати, док не дође у 1. степен III. плаћеног разреда.

Трећи одсек 16. §. гласи:

„Исто тако добија као лични доплатак разлику (вишак) и онај учитељ, чија би плата и квинквенали на основу XXVII. зак. чл. 1907. била већа, но плата која му припада по овом закону“.

Дакле учитељу који сада већ служи не може бити плата никад мања но колико му је осигурао XXVII. законски чланак из 1907. године. На ту основну плату (1000, 1100, 1200 круна) и на шест квинквенала (1. 200 К; 2. 200 К; 3. 100 К; 4. 100 К; 5. 200 К; 6. 200 К) има право и онда, кад услед недовољне оцене не би био промакнут у виши плаћевни разред. А то значи да учитељи које затече нов закон и у најгорем случају бар толико плате морају имати колико је осигурао XXVII. зак. чл. 1907. године.

Лични доплатак само у том случају престаје, кад постигне овим законом прописану плату или ако је добио рекопензације за године службовања проведене пре 1. окт. 1893. године.

Станарина по новом закону.

Сва су места подељена у 7 разреда.

У I. разреду су Будимпешта и Река са 600 круна.

У II. разреду су Сегедин и Темишвар са 540 круна.

У III. разреду су Арад, Сомбор и Нови Сад са 480 круна.

У IV. разреду су Велики Бечкерек и Суботица са 420 круна.

У V. разреду су Баја, Панчево, Срп. Вел. Сентмиклуш и Вршац са 360 круна.

У VI. разреду су Мохач, Вел. Кикинда, Ст. Бечеј, Срп. Ковин, Турски Бечеј и Сента са 240 круна.

Сва остала места су у VII. разреду са станарином од 240 круна.

Плаћевни		Годишња плата	Станарина у местима						
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
разред	степен		р а з р е д а						
			к р у н а						
	Почетна плата	1200							
III.	3.	1400							
	2.	1600							
	1.	1800							
II.	3.	2000	650	540	480	420	360	300	240
	2.	2200							
	1.	2400							
I.	3.	2600							
	2.	2900							
	1.	3200							

ДВЕ НАРЕДБЕ ЗА УЧИТЕЉЕ И ШКОЛСКУ ДЕЦУ.

I.

II. одсек бачке конзисторије издао је ову наредбу:

„Поводом компетентних пријава, да су учитељи као црквени појци, више пута отпојавши у цркви, што је на њих спадало, богослужење напуштали, позива се подручно учитељство да своје црквене дужности најтачније врши и св. цркву најуредније посећује, а особито да пре завршених св. богослужења из цркве не излази, те да својим добрим примером у цркви припомогне дизању побожности у народу. Оне пак који би ту дужност немарно или пак на уштрб религиозног чувства верних вршили, нека месни школски одбори овој власти пријаве.

О том се овим дописом обавештавају подручни месни школски одбори с тим, да исти допис и подручном учитељству даду на прочитање и ради потписа на полеђини за знак, да су о том обавештени“.

Ова наредба са малом изнимком вређа сво учитељство. Оне који не врше неку дужност како треба, треба директно позвати да то чине, а не због неколицине или појединаца овако говорити целом учитељству. С друге стране ова наредба није имала у виду какви случајеви и потребе могу наступити код појединих учитеља, у којим случајевима она не би могла имати никаква дејства.

Изгледа, да се од неког времена систематски настоји, да се што већма стежу учитељи с црквеним и појачким дужностима, то се не може никако друкчије тумачити него као реванш за онај покрет учитељски, који је извојевао одлуку последњег срп. народног сабора, којом се ослобађају од појачке дужности. Ствар не треба доводити до оне тачке, која ће постати несносна и неиздржљива и изазвати јаке непотребне трзавице. Кад се народ не може да дисциплинира, ни анимира да иде у цркву како треба, не треба у недостатку тога тражити регреса на учитељима, те због појединих случајева издавати наредбе које могу допринети то, да се пољуља савесно службовање у оних који су били исправни.

II.

Вис. кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе вис. отписом од 4. фебруара о. г. бр. 8651. доставља своју вис. наредбу под

бр. 26.303 у предмету забране суделовања дечака у укопима у непогодно време и у време заразе.

О том се обавештавају подручни месни школски одбори и путем ових учитељство, с тим, да кад је непогодно време, а особито зими или кад владају заразе, не допусте деци суделовање о укопима.

Школа и настава.

Недостатак учитеља. У Хрватској има котарева, где је проценат аналфабета готово 80. То су већином крајеви, где Срби живе, у компактним масама. Но ни стање чисто хрватских котарева није много ружичастије и у њих се нађе котарева са 67 до 75% аналфабета. Кад би се хтело колико-толико доскочити сузбијању аналфабетизма, морало би се подићи 1000 нових школа. А ако би хтели, да сва способна деца иду у школу, онда би требали 1800 нових школа. Сад се обично диже годишње 17 или 18 школа, па ако би се тако наставило, не бисмо ни за стоотину година били онде, где су данас нпр. Чеси. Поред тако грозне слике долази и друга, а то је помањкање учитељства. Већ данас има преко 100 празних школа. Учитељи већином одлазе у Босну, где су плате боље, а многи се одају и другим службама. У Загребу је чак један изнајмио себи фијакер. Мизерна плата а уз то политичке шикане терају учитеље, те мистом беже и напуштају службу.

Влада је, не хотећи увидети ова два главна узрока: слабу плату и политичке прогоне, тражила тобоже лек тој несташници. И како га је нашла? Да није жалосно, вас би спопао Омирски смех. Она је једноставно одлучила да подигне више учитељских школа и сад ужива у својој мудрости. Као да и они, који сврше, неће такођер одлазити, него ће живети од ваздуха и дрхтати пред котарским предстојницима.

Са како мало обзира поступа се према овим патницима, ево вам примера: Законом је одређено, да један учитељ није дужан обучавати више од 80 деце. Но тај је закон ту, да се не врши. Трпају они сиротом учитељу и по 130 и више у школу. Тада му је тобоже концесија, што држи полудневну обуку, као да је то нешто лакше, а не рачунају, да

онда губи и онај четвртак, кад је био слободан. Осим тога недеља до подне црква па опетовница (продужна), никад мира!

Круна свему била је прошла година. Да сузбије аналфабетизам, комесар издаје наредбу, да су учитељи дужни кроз четири зимска месеца (новембар-фебруар) држати после редовне школске обуке аналфабетски курс и то најмање 9 сати недељно. Ту је још прописана сва сила знања, шта морају оваки полазници стећи. Одређено је, да се такви сати награђују са К 1.50. Но то беше само одредба. Сироти учитељи мучили се и радили, седели још дневно по два сата у вече, али новаца још не добише. Негде им опћине вотирале као од „хеца“ 100 К, а негде и ништа. Одредба, да добију за та четири месеца оне злехуде награде, остала је опет само на хартији и учитељи су сад још учвршћенији у одлуци, да чим пре наступе своју тужну сеобу тамо, где ће их боље и праведније сусретати.

Како видите, на све стране мизерија, а лек ће бити једино, ако властодршци почну рачунати са вољом народном. Не буду ли се на то освртали, него експериментовали по оном глупом меморандуму, онда овакав начин може да има последица, које се са мало предусретљивости дају избећи. „Браник.“

Учитељство.

Учитељске мировине. У Пруској је регулисана учитељска мировина закопом од 1885. г. и од 26. марта 1890. г. према обрасцу мировине осталих државних чиновника. После десетогодишње службе учитељи и учитељице имају право на мировину у размеру $\frac{15}{40}$ укупне плате, а за сваку даљу годину $\frac{1}{60}$ плате. Највиша скала пензије износи $\frac{45}{60}$ укупне постигнуте плате. Од укупне мировинске своте, 600 марака издаје државна благајна, а што је више од тога исплаћује дотични издржавалац школе.

У Саксонској може бити свота мировине од $33\frac{1}{2}$ до 80% од укупне плате постигнуте последње године службе, а не сме бити мање од 360 марака. При принудном умировљењу учитељ добија једном за свагда отштету у размеру од 1000 м. Учитељске удовице добијају мировину у размеру $\frac{1}{5}$ мужевљеве плате од последње године или $\frac{1}{5}$ заслужене миро-

вине. На свако дете даје се $\frac{1}{25}$ постигнуте плате; сирочадима се даје $\frac{1}{10}$ плате очеве до 18. године живота.

У *Баварској* рачуна се учитељима мировина од прве године службе. Иза 10 година чини 70%, за 20 година 80%, за 30 год. 90% а за 40 год. 100% од плате. У сваком случају минимална пензија коју учитељ прима из окружне помоћне благајне износи 514 марака годишње. Ова свота допуњава се из државних средстава и из других извора за издржавање школе. Удовице добивају до 380 марака, но уз то се обично даје додатак из државне благајнице.

У *Аустрији* зависи пензија од година службовања и висине плате. Ако учитељ у време умировљења није навршио 10 година службе, тада добије своту у име намуре једном за свагда а у размеру годишње или полугодишње плате. После 10 година добива мировину $\frac{1}{3}$ од постигнуте плате, у Ческој 34%, а у Галицији $\frac{1}{4}$ плате. После 15 год. службе пензија износи $\frac{1}{8}$ плате, а за сваких даљих пет година службе додаје се још $\frac{1}{8}$ плате; удовице добивају пензију у размеру $\frac{1}{3}$ плате, а сирочад, свако $\frac{1}{6}$ плате очеве све до 20 год. живота.

У *Италији* се издаје пензија из посебне мировинске благајнице. У ту благајницу плаћају општине годишње 5% од минимума учитељске плате, а учитељи и учитељице уплаћују 4% од своје плате. Општине које плаћају мировину учитељима из својих средстава не плаћају тај проценат у мировинску благајницу. По подацима из 1895. мировинска благајница имала је 65.495.344 лире, издала је у име мировине 144.740.35 лира, те је по томе на сваког умировљеног учитеља дошло око 500 лира. 1. јан. 1898. била је главница мировинске благајнице 64.514.846 лира, а годишњи унос био је 5.597.304 лире. Закон од 16. септ. 1894. г. дао је право и удовицама и сирочадима да уживају мировину.

У *Швајцарској* учитељи стичу право на мировину после службе од 30 год. и 55 год. живота. Мировина износи од 600—800 круна а добива се из мировинске благајнице. Приносе уплаћују само општине а учитељи не.

„п. Шв.“

Практичне обраде.

Кромпир.

(*Solanum tuberosum*).

А. Учила: Оригинална биљка са струком и цветом, уз то са струком и гомољима; слика колорадо бубе и гљивица од којих се развијају болести на кромпиру.

Б. Опажања:

1. Какве се појаве догађају на кромпиру с пролећа. (Клице.)

2. Број клица на једном кромпиру, њихова боја, дужина и правац.

3. Кад се сеје кромпир. (У априлу или још раније у клијалишту.)

4. Која је земља за кромпир. (Свака.)

5. На којој земљи кромпир најбоље напредује. (Кад је влага на песковитој, кад је суша на смољавој.)

6. Прегледајте колико је струкова на једној младој биљци.

7. Прегледајте врхове од струкова.

8. Прегледајте како изгледа стари кромпир крајем маја.

9. Да ли с јесени креће.

10. Шта ради тежак на њиви с кромпиром (праши, копа, подгрће.)

11. Упоредите му лист с лањиковим листом.

12. Погледајте боју оног кромпира који није добро покривен земљом.

13. Пазите да ли има нагрижени кромпира.

14. Погледајте да ли иду зарезници на његов цвет. (Неке муве и један зарезник на цвет.)

15. Зашто неки струкови немају цвета. (Неки пусте пупољке и кад се развије цвет, он опадне, неки нема цвета, а неки нема цветног прашка.)

16. Погледајте болест кромпира кад поцрни. (Трулеж.)

Циљ: Једна пољска биљка која нам даје најважнију храну.

І. Предспрема:

Како се зове? (Кромпир.) Који се део биљке једе? (Гомољима, која се зове кромпир.) Реците разне врсте кромпира? Које се врсте разликују по сазревању? (Рани и позни.) Које врсте по боји? (Жути, плави, црвени, ружичасти.) Каквог има кромпира по облику? (Округлог. Дугуљастог.) Какав му је цвет?

(Бео, љубичаст.) Како се зову зрна која остану на врху кад цвет опадне? (Кромпирове бобице.) Кад се сеје кромпир? (У априлу). Шта се ради на њиви око њега? (Праши, копа, подгрће.) Кад се вади кромпир? (У јесен — септембра, октобра.) Како се вади кромпир? (Коп се мотиком или плугом, одабира се и сипа у вреће — џакове.) Шта раде деца на њиви кад се вади кромпир? (Помажу одабирати; пеку кромпир.) Где се оставља кромпир преко зиме? (У подрум, трап.)

II. Приказ:

а) *Како постоје гомољица и зашто је важна по биљку.*

1. Иако се кромпирове гомољице сеју и сматрају као плод, нису оне ипак плод, него нека врста отеклих израслих на жилама као што се то види на младим биљкама. Ако извучеш из земље такву биљку видећеш на жилама мале љускасте листиће из чијих зглавака терају осим безбројних жилица, танки кончићи који имају листиће и жилице. Ово су тек изданци. На њиховим крајевима, а и на крајевима њихових жилица постају све дебље и дебље кромпирове гомољице. *Кромпир је, дакле, набубрело, напекло место на крајевима изданака.*

2. Још и ово потврђује, да је кромпир задебљало место на жилама: Као што струк над земљом тера лисне пупке, тако и на задебљалим жилама под земљом видимо у чланцима пупке од љускасти листића; то су ока кромпирова. Ови љускасти листићи виде се код сасвим младих гомољица, код старијих опадну, а ока су заштићена тиме, што стоје у дубљим удољицама.

3. Као што се из копривиних чланака на жилама развију жиле, тако се и на кромпировим жилама из чланака развију жиле и изданци кад се покрију земљом.

Ово вртари знају, с тога узгрну земљу око кућице кромпира, а у овој земљи крену нови изданци из жила. *Окопаване и загртање помаже да се стварају кромпирове гомољице на жилама.*

4. С јесени угину изданци као и лоза кромпирова озго и тада леже сами кромпири у кућици даље или ближе један од другог према томе како су терали изданци у жилама. Кад би их оставио у земљи из њих би с пролећа поново истерала биљка. *Гомољица,*

дакле, помаже да биљка може презимити и размножити се.

5. Да се може размножити има све састојке, који су потребни да се биљка при клијању може развијати, ту је штирак (кромпирова брашно), беланчевина и други састојци. С тога видимо да и оне гомољице које се касно положу у земљу, кроз неку недељу буду празне. Клице које су истерале из очију потрошиле су да себе исхране све оно што је било у кромпиру.

6. Као што је семе чврстом онопом сачувано, тако је и гомољица љуском сачувана. Љуска има у себи таквих састојака који чувају да се гомољица сасуши.

Покушај за ово: Узму се једнако велики кромпири и поделе у два оброка, у свакоме нека је око 500 gr.; један оброк се танко ољушти, а други неољушти. Измере се обе гомиле и то забележи и свака засебно остави на тањиру на сувом месту у собној температури. После три дана премере се обе и установи разлика. Оеољуштени кромпири изгубили су отприлике 0,6 g. воде, а неољуштени 38,25 g; т. ј. око 60 пута толико као неољуштени.

Љуска је дакле заштита против губитка воде.

7. Бива да са неког кромпира спере јака киша земљу, или се неки кромпир сам при развијању и бубрењу мало промоли из земље. Места која су на светлости позелене као и струкови и лишће које је над земљом. *Зелену боју ствара дакле светлост.* Па и клице које у подруму клијају из кромпира окрећу се и пружају према светлости која допире кроз подрумски прозор (бацу.) Оне се окрећу за светлошћу. Са своје слабости тешко могу да се одрже, него падају већином на земљу и остају бледе или беле.

б) *За што се кромпир размножава гомољицом.*

1. Прав, разгранат струк има многе листове, који су прилично велики и на наличју мањави. Површина листа је често засечена, тако да често има 5—11 листића, разне величине а осим ових има још на петељци листа узаних окрајака. Тако лишће зове се у *размацима перасио*. Пошто се овде између крупног лишћа утакло мало, то се тај простор како треба исцрпљује; а још увек остају празнине кроз које допире сунчана светлост до доњег лишћа. Ово је важно, јер само у лишћу које је осветљено ствара се штирак, који исцрпљује гомољице.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

2. Непријатан мирис струка и лишћа, одбија стоку да не једу кромпирово лишће. *Тај мирис иде ујоредо са оти́ровом шти́о се налази у свима зеленим деловима биљке и заштити́ују биљку да је животиње не јасу.*

3. Изнад лишћа стоји на дугачком струку цвет беле боје или јасно љубичасте. Нареджана чашица има листиће и на пет ђошкова цветну круницу, а у њеној средини стоји купа од пет жутих прашника. У сред купе диже се тучак. Мислио би човек да многи цвет, жива боја круне и необичност боје између круне и прашника, мами многе зарезнике, али није тако. Пошто ту нема меда па ни цветног прашка у јачој мери, то врло мало зарезника налаћу на цвет и то мало неке муве и неки зарезник (*Meligethes*); они купе прашак и тако оплођавају цвет. С вечера цвет клоне и затвара чашицу. Ако је преко дана нешто цветна прашка испало, то он доспе на жиг кад се цвет склопи и тако се цвет само оплоди.

4. Па опет зато, у сразмери према другим биљкама, кромпир доноси мало плода. Ово долази отуда, што су неке врсте и својим прашком неплодне; неке не дају цвет; друге опет збацују пупољке или створе који цвет али га сметну с пупољцима. Неке опет цветају, али немају цветна прашка. Све ово наступило је у њих тек како су их људи почели укрштати и неговати. За такве врсте каже се да су се изметнуле.

То несигурно оплођавање цвети́а замењено је замејшањем гомољи́ца.

5. Из цвета ствара се зрно са више семења. Биљке које се изведу из семена имају тек ситне гомољице, да се не могу узети за семе. *Кромпир је постојао крућан помоћу неге коју су му људи дали.*

(Свршиће се.)

Преглед књига.

Archiv für die gesammte Psychologie. Herausgegeben von *Dr. E. Meumann* und *Dr. W. Wirth.*

Приказује *Др. Паја Р. Радосављевић* — Њујорк.

E. Meumann: Über Organempfindungsträume und eine merkwürdige Traumerinnerung. Аутор извештава о типичким сновима, који су се понављали са необичном конштатношћу кроза читаву периоду година, и све су се кретале око органских осета. Често пута ти су се осети јављали у сновима; но тај чулни материјал обично се замењивао са идеацијонал-

ним материјалом. Снови врло лепо даду паралелу за варијације органских осета што се јављају у будном животу.

M. Urstein: Ein Beitrag zur Psychologie der Aussage. То је извештај о једном флагрантном случају кривог идентификовања једног заробљеника.

J. Freudenthal: Über die Entwicklung der Lehre vom psychophysischen Parallelismus bei Spinoza. Дело *Tractatus brevis*, као и Кантово: *Kritik der reinen Vernunft*, јесте — и ако у већем степену — хрпа бележака и есеја писаних у различито доба. Ми разликујемо три степена у Спинозином мишљењу. Да би избегли вулгарно гледиште интеракционизма, он између тела и душе ставља виталне духове (спирите), или пак духу даје само директивни утецај на телесни покрет. Пошто то не удовољава, он узима друго становиште и вели, да је интеракција природна и неопходна, јер су тело и дух прости модуси и делови једне једине целине (*Лоце*). Па, пошто и то није било сатисфактно — јер се акција дела као дела целине мора протумачити — Спиноза се напоследку враћа својој оригиналној доктрини о психофизичком паралелизму. И ако је ово гледиште изражено само донекле у многим погледу и опскурзно, ипак ју њезин аутор није више никад напустио или промену.

Свеска се завршава Бердовим (личним) одговором на Киршманове примедбе; извештајима из псих. литературе: *H. J. Watt, Sammelbericht (II.) über die neue Forschung in der Gedächtnis- und Assoziationspsychologie aus dem Jahre 1905.*; *Dannenberger, Zur Literatur der forensischen Psychologie und Psychiatrie*; а за овим долазе неколико реферата и *R. Sommer: Ein internationaler Kurs der gerichtlichen Psychologie und Psychiatrie.*

Heft 2—3.

Th. Lipps: Psychologie und Ästhetik. Аутор брани своју дефиницију естетике као „психологију дивног и уметничког“. Лепота, дивота је онај карактер врлина, у коме један објекат показује неку врсту валуације (ваљаности) од стране посматрача. Пошто се естетска валуација увек јавља у свести, то је и сваки естетски проблем у исти мах и психолошки. Шта више! Психологија обухвата естетику. Јер оно што чини да је објекат диван (предмет есте-

тике) такођер је то или један фактор у ономе, што детерминише естетску валуацију у индивидуу; с тога се психологија обазире за објекте у толико, у колико они изражавају валуацију. Надаље, кад говоримо о „лепом објекту“ или о „уметничком делу“ ми просто казујемо, да је нешто дато, што захтева естетску валуацију, и да је људски дух такође презентован са захтевом, да је из тог, што је нешто дато у ствари уметничко дело; ствар и дух су подједнако битни. Ми можемо гледати на тело уметничког дела и да имадемо чулну перцепцију; ми можемо гледати на његову душу па имадемо естетику; ми можемо узети скупа и тело и душу, па онда имадемо историју уметности. Оно, што овде вреди о естетици то вреди и о логици и етици. Све ове три науке су нормативне науке; норма је закон стваралачког или конструктивног духа; и индивидуална просуђивања, волице, валуације су резултанта ове норме и субјективних или индивидуалних фактора. Бавећи се нормама као фактима психологија постаје у том смислу нормативна наука и ступа на пут, који води ка природним законима духа, и то реду са законима физичке универзе или васељене.

E. Neumann: Über Assoziationsexperimente mit Beeinflussung der Reproduktionszeit: eine Mitteilung. Посматрачи показују два типа: они, који брзо реагирају, са правом речи, што им пада, и они, који споро реагирају, после тачног схваћања надражаја и односа напрама томе у њиховом реагирању. Ако се каже да се што брже реагира, први слуша као одапета пушка, а другоме је потребно праксе и поновне сугестије; ако им се каже да се тачно држе инструкције, први тако чини то одмах, а други то чини после одуговлачењем, без да показује бољи квалитет у своме одговарању. Због тога треба избегавати инструкцију, која се односи на време и квалитет; резултати ће бити конфузног двају типичких држања.

H. J. Watt: Über den Einfluss der Geschwindigkeit der Aufeinanderfolge von Reizen auf Wortreaktionen. Број потпуних реакција сарамерно опада се логаритмијским растењем рапидности у сукцесији вербалног надражаја; потпуне добивене су од различитих посматрача, и то између граница 1,166 и 6,770 сигма (σ); интервали, који су описани као угодни варијал су од 800 до 2,140 σ . Онде, где су се речи

често пута понављале, дистанција, која је их најчешће одвајала јесте једна серија; та фреквенција опада, и то у први мах врло брзо и онда споро, са растењем дистанције или удаљености, или, у виду времена, репетиција (понављање) јавља се најчешће у 6 минута, а (без специјалног разлога) често пута и после 30 минута. Поновљене речи означавају чулне преференције реактора (т. ј. особа, које реагирају, одговарају). Експерименти показују да растење односа презентовања не повлачи за собом јаче тенденције за репродукцију; с друге стране, оне не бацају јасну светлост на тенденцију за персистентност, што се мора штудирати после у напаметном раду са бесмисленим слоговима и у психијатрији.

W. Specht: Die Beeinflussung der Sinnesfunktionen. 1. Teil: Das Verhalten von Unterschiedschwelle und Reizschwelle im Gebiet des Hörsinnes. Preis gekrönte Arbeit. Алкохол повишава диференцију лимена, а понижава надражајни лимен; ти ефекти су паралелни и у степену и у темпоралном току. Количина алкохолних условљава само степен промене; то зависи и од индивидуалне осетљивости. Напоследку, постоји потпуна хармонија између објективног рекорда алкохоличног ефекта и интроспекције посматрача. У раду о диференцијалном лимену са малом количином алкохола постоји тенденција да се дају суђења једнакости; с већим количинама, други се звук увек просуђује да је гласнији. Тај резултат истиче дзоструко сужавање свести: прво, она је посве обузета са садањом чулном импресијом, тако, да се кочи функција компарације; друго и више парадоксно, она се концентрише на једну једину импресију искључујући конкомитантне дистурбанције. Сnižавље надражајног лимена зависи донекле од повећане надражљивости, а деломично од овог сужавања свести. За овим долази извештај о литератури и реферати, чиме се свршавају ови бројеви. (Наставиће се.)

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате заостале рате за своје деонице. Десета рата је за старе деоничаре К 3:50 по једној деоници, а за нове К 4:50 по деоници.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Учитељски Збор Будимске епархије. И учит. збор будимске епархије сазван је у Сомбор за 1. (14.) и 2. (15.) мај о. г., те ће тако наше учитељство из две епархије бити на окупу и саветовати се о многим врло важним школским и учитељским стварима. — Поздрављамо усрдно ову драгу браћу из удаљених крајева будимске епархије с братским поздравом: до срећног виђења!

Забаву с игранком, приређује српска учитељичка школа у Сомбору у корист својих сиромашних ученица у среду 1. (14.) маја 1913. године, на дан епархијског учитељског збора, у варошком позоришту. Осим песама и свирке биће приказан и један позоришни комад.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у *априлу* о. г.: од деце пок. *Саве Белића*, председника у Сентомашу, уместо венца на одар 102 К, којом су свотом ушисала свога оца за члана потпомагача овога друштва. — Од г. *Димитрија Марјановића*, равн. учитеља у Буковцу 10 К чланарине. — Од г. *Милана Грујића*, учитеља у Кулпину 2 К свечарског прилога. — Од г. *Јосифа Лакловића*, учитеља у Малом Бечкереку 4 К прилога. — Од *Српске православне црквене општинске* у Инђији 5 К прилога од таса. — Од г. *Станка П. Ворића*, учитеља у Лединци 25 К чланарине. — Од породице г. *Љубомира Лојића*, епарх. школ. референта у Новом Саду 20 К прилога место венца пок. своме куму *Дру Живку Богдану* из Велике Кикинде. — Од г. г. *члана управног одбора* Српског учит. конвикта у Новом Саду 20 К прилога место венца своме другу и члану пок. *Вельку П. Пејровићу* из Земуна. — Од г. *Ђуре Нинчића*, умир. учитеља у Новом Саду 10 К чланарине.

25 годишњица „Новог Васпитача“. Крајем 1912. год. навршио је „Нови Васпитач“ 25 година свога опстанка. Поводом тога 1. и 2. свеска „Н. Васпитача“ за 1913. г. (јануар и фебруар) посвећена је успомени покрета и 25 годишњег опстанка листу. Оснивач његов и дугогодишњи уредник М. Нешковић, као човек јаке стручне спреме и као добар познавалац немачке педагошке књижевности, хтео је њиме да заинтересује шире кругове учитељске за интензивнији рад на стручној педагошкој књижевности, те тако да посредно утиче на развијање учитељског интелекта, а и на бољу и стручнију спрему учитељску. Овај потхват

свакојако је био резултат ранијих покушаја са „Новом Школом“ и другим листовима у којима је једна група учитеља јаче интелигенције покушала, да упоредо ширењу слободоумних идеја на политичком и друштвеном пољу тадањих народних бораца, развије рад на ширењу слободоумних васпитних идеја и међу учитељством. Но крај тадашње реакције, која је гонила све што слободније мисли и осећа, тако су покушаји морали утрнути, у толико пре, што учитељство у целини својој ни тада, баш као ни сада, није било још појмило значај темељне организације. У таким приликама М. Нешковић ограничио је свој рад на чисто стручан рад и у низу година донео је у „Нов. Васпитачу“ многу добру студију како своју тако и многих својих сарадника. Такав књижевни рад и уз то темељно стручан практични наставнички рад, променули су у позваних фактори мишљење о њему, те су ти фактори кад се нешто изменуле политичке прилике, некадањег проскрибираног социјалисту, позвали на рад у канцеларију жупанијског школског надзорништва, да помогне као сарадник на развиту основне наставе, а касније и као чиновник у одељењу за богоштовље и наставу. Па и на тим положајима М. Нешковић је продужио издавање и уређивање „Нов. Васпитача“ све до своје напрасне смрти. После смрти његове преузео је издавање и уређивање листа његов зет В. Витојевић учитељ у Северину, који га и сад издаје и уређује.

Поздрављамо „Н. Васпитачу“ 25 годишњицу са жељом да се и даље развија и напредује.

Примећујемо да је у чланку „После 25 година“ свакојако погрешно споменут и „Шк. Гласник“, јер неки податци који се тамо спомињу тичу се „Школског Одјека“, који је престао 1906. г., али не са неуспеха у раду, него са вересије и дуга и слабог материјалног пожртвовања неких његових управника. А то вересијско и материјално питање смета и сметаће још дуго свима нашим листовима и другим књижевним покретима.

Читуља. У Земуну је умро и 13. (26.) марта о. г. сахрањен уз велико учешће тамошњег грађанства *Душан Лейтшић*, срп. нар. учитељ у 29. години свога учитељског рада. Покојни Душан рођен је у Парагама у Бачкој, где је свршио и основну школу. Нижу гимназију свршио је у Новом Саду у срп. вел. гимна-

зији, а учитељску школу у Сомбору. 1885. дошао је у Земун за учитеља, где је учитељевао све до своје смрти. За све време свога учитељскога рада био је вредан, добар радник и добар учитељски друг, који је својски заступао жеље школе и учитељства. Оставља за собом жену Јулку и шесторо сирочади. Бог да му душу прости!

Габријел Компејре познати француски педагог умро је у Паризу 22. марта у 65. години. У нас је познат са својих дела „Теоријска педагогика“, у преводу Р. Огњановића и „Психологија примењена у педагогији“, у преводу В. Стајића, које је дело излазило прошле године у „Шк. Гласнику“ а сада је отштампано у засебну књигу. Компејре је један од највећих пронагатора лајичке школе а име ће му се помињати као једног од важних сурадника на еманциповању француске школе од цркве. Његов јаван рад на унапређењу француског школства био је најинтензивнији, кад је год. 1881—1885. био послаником за округ Тарнски. Год. 1881. издао је књигу „Елементи опште наставе“, која је помоћу Гамбетиног министарства раширена била по Француској у многе хиљаде примерака и о којој је много расправљано. Конзервативци су подигли против њега хајку и постарали се да му књига дође на индекс. Осим помених књига издао је дела: Критичка повесница васпитних доктрина у Француској, Филозофија Хумеова, превод Баинове Логике и др. Био је чланом института, генерални инспектор јавног школства; радио је као професор на лицеју у Поу, Питирсу и Тулузи где је постао професором на свеучилишту; 1901. г. изабран је за члана академије наука моралних и политичких и командир почасне легије.

Како је у Барањи? Пишу нам из Барање: „Епархија нам не издаје плате. Из фондова не дају, а неће да нареду општинама, да нам исплате. Тако је скоро свугде у овој епархији. С тога је „Pesti Napló“ донео ову белешку: „Државни надзорник барањске жупаније посетио је у Будимпешти будимског епископа и изјавио, да у његовој жупанији српске школе стоје врло рђаво, а учитељство нема ни законом прописани минимум. Школске зграде су испод сваке критике, школе немају учила и т. д., тако да ће бити приморан неке школе затворити. После тога је отишао патри-

јарху и њему то исто реферисао, т. ј. пошто патријарх није био код куће, то му је заменик рекао да ће бити скоро седница и да ће се то у ред довести. Идемо да видимо шта ће бити“.

Прва је брига да учитељи поје и не излазе из цркве а све друго је мање важно.

Скупарински доплатак босанских учитеља. Почетком ове године сви учитељи-це на државним школама у Босни и Херцеговини добили су који већи који мањи доплатак на скупоћу. Па не само учитељи, него и школски послужитељи су га добили: ожењени већи, неожењени мањи.

Потврђен закон. Ових дана су добиле две законске основе, што их је босански сабор изгласао, санкцију. То су основе о уређењу правних одношаја учитеља у Босни и Херцеговини (о којој је било речи у „Школском Гласнику“ 1912. г., стр. 346.) и закон о оснивању и издржавању школа и других завода за наставу.

Пажња према учитељима. Земаљска влада у Сарајеву издала је наредбу, којом ће од сада учитељи паушалима оних школа, које се издржавају из земаљских средстава, управљати и располагати по прорачуну, само на крају сваке календарске године имају све рачуне као и евентуално непотрошени новац послати рачунарском одеку земаљске владе. Ово је врло добро учињено, јер до сада када су тим паушалима управљали котарски уреди, било је сувишног пискарања. Нпр. треба каква ствар за школу, школска управа прво тражи дозволу од котарског уреда да је сме набавити. Кад добије дозволу, онда ту ствар набави и рачун пошаље уз спроводни спис на исплату. Овим је то сада укинато и учитељство је ослобођено сувишног писања.

Здравље у школске деце. Др. Thomas Woods проф. универзитета у Колумбији изнео је своја вишегодишња испитивања о болестима оне деце која похађају школе. Та испитивања су га довела до тужних резултата. Испоставило се, да је од 20 милијона школске деце њих 15 милијона болесних. У 98% школске деце су рђави зубни састави, четвртина их је кратковидних, тридесет процената болује од крајника, услед чега се појављују у врату кронична запаљења, 25% се рђаво храни, 5% болује од туберкулозе. Од срца болује 500.000 деце, а 70.000 деце има равне табане. Профе-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

сор тај од тако многобројне болесне деце види велику опасност по расу људеку, коју опасност власти својим нехатом још више поткрепљују. Ова нехатост власти се огледа највише у неуређеном стању школске хигијене. У сто вароши су основана лекарска места за народне школе, али та установа због неуређености мало одговара истакнутој сврси. Професор Woods препоручује, да се ненормална деца у засебним разредима поучавају, а сиромашнијој деци да се даје бесплатан ручак и бесплатно купање једанпут седмично.

Норвешка школа. По закону сме бити у норвешкој школи у једном разреду 35 деце, а на једно дете мора бити простора 4 m³ простора. Школска обвеза почиње седмом годином а завршује се 14. Школске просторије су већином велике 10 m × 6 m а, високе 3¼ m. Просечно има у разреду 33·7 ђака.

Недостатак учитеља у Француској. Посланик Adam пише у часопису La France, да би се недостатак учитеља накнадио тако, кад би се учитељским кандидатима дале стипендије и кад би се учитељске плате поправиле за 30 %.

Највећа књижница на свету је британског музеја у Лондону, која има око четири милијуна свезака. Књижница National у Паризу има 3½ милијуна. Царска књижница у Петрограду 1.881.623 св., краљ. библиотека у Берлину 1.400.000, библ. у Минхену 1.110.000, бечка царска библ. има један милијун св., библ. Виктора Емануила у Риму, библ. у Оке-

форду, Брислу, Единбургу и ватиканска библ. у Риму имају по 400.000 св. Лондонска библиотека умножила се за последњих 20 год. за милијун књига.

Учитељ астроном. Један норвешки учитељ, који је члан француског астрономског друштва, објавио је нову звезду коју је назвао Nova 1912. Астрономски календар брзојавно је известио све опсерваторије на свету и сви телескопи предузели су опажања о томе. Опсерватор Фламарион узео је више фотографских и спектралних снимака. Објављена звезда не може се слободним оком видети. Неки звездари држе да је то тек пека експлозија у свемиру.

Строга учитељица. Сељаци једнога села орловске губерније у Русији предали су надзорнику народне основне школе жалбу на учитељицу месне земаљске школе ради њених жестоких поступака према ученицима. Тако, натерује ученике да долазе у 6 сати у јутру и држи их не ретко до 7 часова у вече, затвара их до 12 сати ноћу за то, што је ученик случајно кануо мастилом по поду и томе слично. Неколицина родитеља су извадили децу из школе. Жалба предана надзорнику остала је без последица.

„Школски Гласник“ броширан за 1909., 1910 и 1911. може се добити à K 4.—.

Штобаршиште намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради

има највећи избор сваковреног

НАМЕШТАЈА.

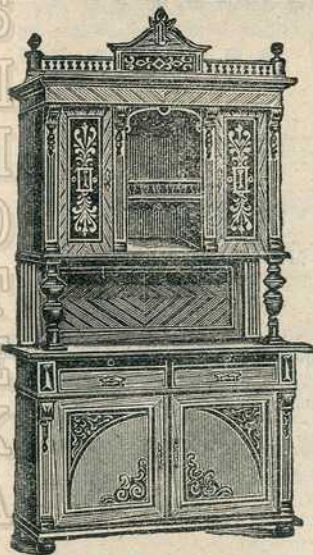
Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

Молимо да се при набављању робе по овим огласима позовете на „Школски Гласник“.

ОСНОВАНО 1830.

30 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

признати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien X/1.

ПРЕТПЛАТУ

на „Школски Гласник“ још многи нису послали. Молимо дужнике да то учине. Крајње је време да се и дужници из прошле године сете своје дужности. Ур. „ШК. ГЛ.“

У много хиљада школа уведено је већ

Црно школско мастило од смесе за мастило.

Сасвим је без талоба, плесни и отрова. На перету и у стаклету се не може кора ухватити. Како се раствори у хладној води одмах је за употребу. Разашиље се у пакетима за **5 литара**, К 1-20, плаћеном поштарином разашиље се од 2 пакета на више. Као додатак пакету шиљу се шпичице у црвеној, плавој, љубичастој, зеленој боји и за реформ-антрацен мастило за $\frac{1}{8}$ литре по 20 фил.

Не тражи се плаћање ни унаточ ни унапред.

JOSEF SCHUSTER

Wien, V/2 Reinprechtsdorferstrasse 28.

Хиљадама признања и поруџбина има на углед.

20—20

Смесу за мастило препоручује и управа овог листа, јер је чинила покушаје њоме.

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Дусина

Ханска улица бр. 1. У **НОВОМ САДУ**, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтиним ценама.

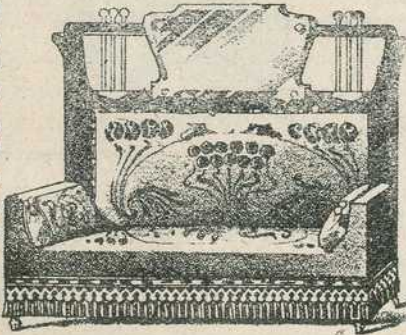
Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ с МАШИЈАМА

Солидна послуга!

Јефтине цене!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО

у Новом Саду
са основном главницом од 50.000 Круна,

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4½%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртком ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје велико стовариште књига забавних, поучних, педагошких, за народ, дечјих, икона, школских уџбеника, учила, разног врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у равним бојама, оловака, гуме, језгиних а добрих задаћница, цртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача подметача, врло финог сајднпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и језгиних. Концепт-папира језгинијег него игде.

Ова учитељска радња је веома велика већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег врло укусно јер има велики избор материјала, брзо и тачно, јер има врло добре раднике, јефтино јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

7—20

Ц и кр. прив. творница америчких котагових

ХАРМОНИУМА

РУД. ПАЈКР И ДР.

У Краљевом Граду (Königgrätz) Чешка.

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шље се франко на последњу станицу.

Ценовници са сликама бадава и франко.

5—20

Одликвана
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства

НИКОЛЕ I.

Краља и Господара Црне Горе.

Одликвана
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства

НИКОЛЕ I.

Краља и Господара Црне Горе.

Прва творница искључиво свих срп. прав. цркв. утвари, немачких, соколских и свију других друштвених застава и барјака

Луке К. Алексијевића, Нови Сад.

Препоручује најновије ратне слике са Балкана у величини 32×42 см. и 40×50 см. — на артији у масним живим бојама колорисане као и апелхтекарте на велико и на мало.

Препоручује срп. историјске слике као и све потребне црквене утвари.

На захтевање шаље ценовник бадава и франко.

Нарудбине се шаљу на адресу: 7—20

Luka K. Aleksijević, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.